

Listvinafélag Seltjarnarneskirkju

E.S. Baldvinsson

Hafið og sjósókn

Menningardagskrá og opnun málverkasýningar

5. júní 2004 kl. 15

í Seltjarnarneskirkju

Mynd á kápu er eftir Einar Baldvinsson. Eigandi: KB-banki

Útgefandi: Listvinafélag Seltjarnarness

Umsjón: Ólafur Egilsson og Gunnlaugur A. Jónsson

Hönnun og prentvinnsla: GuðjónÓ - vistvæn prents miðja

Hafið og sjósókn

Menningardagskrá og opnun málverkasýningar
5. júní 2004
á vegum Listvinafélags Seltjarnarneskirkju

Ávarp formanns Listvinafélagsins

Listvinafélagið kveður sér nú hljóðs í þriðja sinn frá því að félagið var stofnað síðla í janúar sl. Í þetta sinn eru í brennidepli órofatengsl Seltirninga við hafið og sjósókn. Sú saga er merk og þess virði að höfð sé í minnum ekki síst vegna þeirrar þróunar sem orðin er.

Einn af höfuðkostum bæjarfélagsins er hin frábæra lega þess - einstætt útsýni ýmist til hafs eða fjalla. Úfinn sjór eða sléttur, öll hans litbrigði, halda áfram að vera gæði frá náttúrunnar hendi sem bæjarbúar njóta út í æsar og vilja ekki án vera. Það breytist ekki þótt eigi sé lengur lagt úr vör á Seltjarnarnesi sjálfu til að sækja björg í greipar Ægis né fiskvinnsla stunduð þar lengur. En þeim mun ánægjulegra er að vita til þess að skiparekstri er áfram stýrt af Nesinu -- enn stærri skipa en áður þekktust -- og framleidd úrvalsker sem vernda gæði fiskjar og auðvelda flutning hans. Það yljar einnig að vita að hér búa allnokkrir sem verið hafa í fremstu röð þeirra sem sjóinn stunda, fiskveiðar og farmennsku -- að landhelgisgæslunni ógleymdi.

Sú var tíðin fyrir réttri öld að stærsta þilskip

landsins var í eigu ötulla og framsækina Seltirninga. Sjálfstæðu bæjarfélagi er mikilvægt að geta á hverri tíð verið traust og eftirsóknarvert aðsetur öflugra atvinnuskapandi fyrirtækja. Andi framtaks og stórhugar þarf að lifa og blómgast hér áfram. Næringu fyrir slíkt er ekki síst að sækja í upprifjan fyrri afreka og fegurð náttúrunnar.

Vaxandi einkavæðing atvinnu- og þjónustufyrirtækja hefur haldist í hendur við aukinn stuðning fyrirtækja við margskonar menningarstarfsemi. Þannig hefur að þessu sinni komið til sögunnar ánægjulegt samstarf Listvinafélagsins við KB banka um málverkasýningu þá sem opnuð er í dag -- daginn fyrir sjómannadaginn -- í Seltjarnarneskirkju. Eru bankanum færðar bestu þakkar fyrir myndalán og samstarf allt við undirbúninginn. Um leið er þakkað öllum öðrum sem lagt hafa hönd að verki.

Von félagsins er að geta haldið lengra út á þessa braut og mega í framtíðinni njóta góðrar samvinnu við fleiri fyrirtæki sem láta sig auðgun menningarlífsins skipta. Það mun auðvelda til muna möguleika félagsins til að verða sá nýi vaxtarbroddur í menningarlífi Seltjarnarness sem til var stofnað.

Ólafur Egilsson.

Sjósókn Seltirninga

Fyrri tímar

Gera má ráð fyrir, að fyrstu íbúar Seltjarnarness hafi róið til fiskjar eins og svo margir aðrir Íslendingar. Fyrst í stað hefur það efalaust verið til þess að afla matar handa heimilunum, en þegar farið var að selja fiskmeti til útlanda á 14. öld fóru fiskveiðar landsmanna að færast í aukana og þær jarðir að hækka í verði sem höfðu útræði. Slíkar jarðir voru auðvitað margar í Seltjarnarneshreppi. Á 15. öld hófst svo baráttan um fiskinn milli útlendra þjóða, sem hingað sóttu og á 16. öld voru þýskir kaupmenn einkum atgangsharðir við fisköflunina. Þeir komu sér upp bátum og héldu þeim til fiskjar frá jörðum við Faxaflóa. Gera má ráð fyrir, að þeir hafi rekið einhverja útgerð frá Seltjarnarnesi og á það minnir nafnið á hjáleigunni Þýskhús, sem var í Nesi í upphafi 18. aldar.

Sautjánanda og átjánanda öld

Útvegsbændur og leiguliðar á Seltjarnanesi áttu fjölda opinna skipa og þaðan voru einnig gerðir út svokallaðir konungsbátar. Fylgdi sú kvöð mörgum

jörðum að ábúendur þeirra urðu að sjá um þessa konungsþáta, en Bessastaðavaldið hirti af þeim tekjur. Fjöldi vermannna safnaðist til Seltjarnaness á vertíðum. Meðal þeirra voru Borgfirðingar fjölmennir.

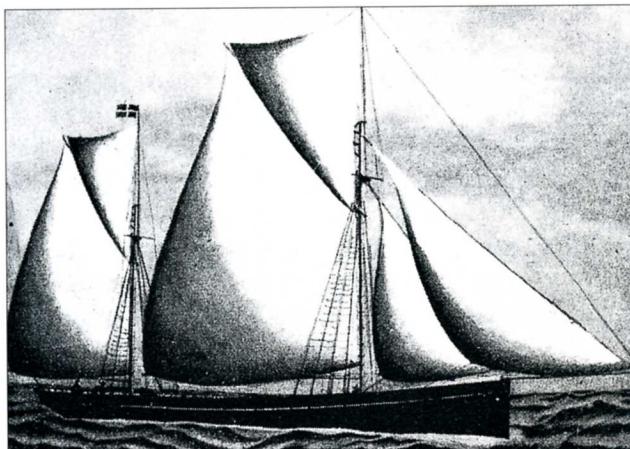
Pálsbæjarvör

Nítjánanda öld - Útgerð opinna skipa

Við upphaf nítjándu aldar voru um 25 býli í Seltjarnarneshreppi og af þeim voru öll nema sjö með einhverja skipaeign. Þessi áraskip voru smá, flest tveggja manna förl. Upp úr miðri öldinni varð á þessu breyting. Farið var að gera út sexæringa og áttæringa og á þeim mátti sækja dýpra og fara lengra. Seltirningar fóru að stunda veiðar á miðum suður í Leiru og undan Vatnsleysuströnd. Ekki var

þessi ágangur vel séður af Suðurnesjamönnum og risu af honum mótmælasamþykktir og málafærli.

Árið 1895 urðu þáttaskil í útgerð við Faxaflóa, en þá hófu breskir togarar veiðar með botnvörpu í Flóanum. Seltirningar áttu þá um 40 opin skip en fimm árum seinna voru aðeins tvö eftir.

Kútterinn Björn Ólafsson, stærsta þílskip Íslendinga, keypt til Seltjarnarness 1902 og gert út þaðan um fimm ára skeið.

Skútuútgerð

Um 1885 fóru útvegsbændur á Seltjarnanesi að taka sig saman um að kaupa þílskip eða skútur. Voru gjarnan tveir til þrír menn sem stóðu að hverju skipi. Fyrstu skipin voru skonnortur, 30-40 lestir að stærð. Upp úr 1895 var síðan farið að kaupa svokallaða kúttera frá Bretlandi, en þeir voru margir 80-100 lestir. Þó að skipin stækkuðu var

ekki um að ræða breytingar á veiðunum. Á höfnin á skútunum vann ekki saman heldur dorgaði hver við sitt færi. Fiskurinn var saltaður, fluttur heim á Nesið og þurrkaður þar. Árið 1904 náði skútuútgerð Seltirninga hámarki, og voru þá gerð út þaðan 10 þílskip. En það fór svipað með skútuútgerðina og útgerð opinna skipa, henni hrakaði furðufljótt. Árið 1909 var ekkert þílskip eftir, og þegar kom fram á árin milli stríða stunduðu Seltirningar helst hrognkelsaveiði.

Fáar minjar eru nú eftir um útgerð frá Seltjarnarnesi. Sjóhús og naust eru horfin, en fáeinir varir má þó enn sjá. Nú er til umræðu að endurvekja útgerðaraðstöðu við Bollagarða, hreinsa vörina, byggja naust og verbúð.

Heimir Þorleifsson

Sjávarmyndir og hugmyndafræði

Í upphafi síðustu aldar höfðu skútumyndir Kjarvals mikla sérstöðu í höfundarverki íslenskra listamanna, þar sem þær eru frávik frá þeiri sterku rómantísku landslagshefð sem mótaðist í myndlist hér á fyrri hluta aldarinarr. Að sjálfsögðu tengjast þessi verk Kjarvals list 19. aldar. Hafið var eitt af meginþemum rómantískrar listar á 19. öldinni og þáttur í þeim merkingarheimi sem fjallaði um manninn og náttúruna.

Það var í raun ekki fyrr en á fjórða áratug 20. aldar, sem nýsköpun á sér stað í vali á myndefni þegar finna má sterka vísun til nálægðar sjávarins og umfjöllun um manninn og ýmsar hliðar þorpsins er fléttáð saman í verkum manna eins og Gunnlaugs Scheving, Snorra Arinbjarnar, Jóns Engilberts og Þorvalds Skúlasonar.

Hin upphafna landslagslist var öðru fremur tengd hugmyndafræði sjálfstæðisbaráttunnar og

sú rómantískar sýn, sem þar birtist fær ákveðið framhald í sjávarmyndum Gunnlaugs Blöndal og Finns Jónssonar á fjórða áratugnum. Það má því fullyrða að það er í verkum hinnar nýju kynslóðar á fjórða áratugnum, sem fram kemur ný túlkun og nýjar áherslur. Nálægð sjávarins í verkum Snorra er samofin ýmsum hliðum þorpsins, auðri götunni, að húsabaki eða frá bryggjunni. Hann var öðru fremur túlkandi þess þrúgandi andrúmslofts sem hvíldi yfir öllu mannlífinu í skugga efnahagskreppu og harðra þjóðfélagsátaka. Þetta á einnig við um verk Þorvalds og umfram allt um verk Gunnlaugs Schevings. Það var öðru fremur Scheving sem

Hákarlinn tekinn inn eftir Gunnlaug Scheving (1965).

Eigandi: Listasafn Íslands.

gerði sjávarmyndefni að meginviðfangsefni í list sinni - þær elstu er frá Seyðisfirði - og með þeim verkum skipar hann stóran og mikilvægan sett í íslenskri listasögu. Hann sýndi verkið Bassabátinn árið 1930 sem markar mikilvæg tímamót í íslenskri myndlist. Og um 1940 varð Grindavík og mannlífið þar merkingarríkt viðfangsefni í list hans. Gunnlaugur var trúr þessu myndefni allan sinn listferil, en jafnframt einkennist list hans ávallt af nýjum túlkunum, sem spanna expressjónisma fjórða áratugarins til voldugra og stórsniðinna sjávarmynda á sjöunda áratugnum.

Úthaf Grindavík eftir Gunnlaug Scheving (1940).

Vísan til sjávarins, sem hluti af svíðsetningu þorpsins, er í íslenskri listasögu hluti af róttækri hugmyndafræði kreppuáranna, sem hafnar landslaginu sem myndefni og hinni rómantísku og upphöfnu sýn á hlutverk listarinnar. Þess í stað setur hin expressjóniska listsýn í brennidegil hugtök eins og tjáningu listamannsins, hlutdeild áhorfandans í endursköpun verksins og yfirleitt tengslin milli listamannsins verksins og áhorfandans.

Sú listsýn sem þessir listamenn mótuðu í samfélagi fjórða áratugarins birtist m.a. í huglægri túlkun myndefnsins og í litrænni byggingu verkanna.

Hún varð hornsteinn að hefð sem listamenn á sjötta og sjöunda áratugnum skírskotuðu til eins og sjá má í verkum Einars Baldvinssonar, Sveins Björnssonar og Veturliða Gunnarssonar.

Ólafur Kvaran

Eigandi: Listasafn Íslands.

Selkórið

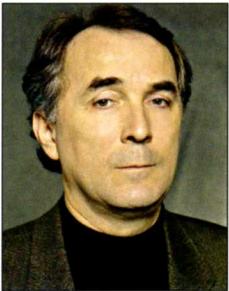
Selkórið var stofnaður á Seltjarnarnesi árið 1968 og er nú að ljúka sínu 36. starfsári. Starf kórsins er fjölbreytt, hann heldur árlega jóla- og vortónleika og kemur auk þess oft fram við önnur tækifæri í heimabæ sínum á Seltjarnarnesi og víðar. Kórinn hefur ferðast nokkuð erlendis, m.a. um Norðurlöndin og tók t.d. þátt í Zemléni Arts Festival í Ungverjalandi árið 1995, fór í söngferð til Norður-Ítalíu sumarið 1998 og í tónleikaferðalag til Skt. Pétursborgar haustið 2002 ásamt söngsveit

Filharmóníu. Selkórið er nú nýkominn úr tónleikaferðalagi til Portúgals og Spánar þar sem kórinn kom m.a. fram í borgunum Fatíma og Santiago De Compostela.

Viðfangsefni kórsins hafa verið íslensk og erlend af ýmsum toga, alþýðleg sönglög, ættjarðartónlist, svo og sálmar og messur meistarana. Af viðfangsefnum síðustu ára má nefna Te Deum eftir Mozart, Messu í G-dúr eftir Schubert, Ástarvalsa Brahms, Jesu Meine Freude eftir J. S. Bach, Requiem eftir W.A. Mozart og á efniðskrá söngferðalagsins í vor var Messa í D-dúr eftir A. Dvorák.

Raddþjálfari Selkórsins er Matthildur Matthíasdóttur söngkennari. Jón Karl Einarsson hefur stjórnað Selkórnum frá 1991. Formaður kórsins sl. tvö ár hefur verið Þórdís Sigurðardóttir en Ólína Thoroddsen er nýtekin við formennskunni.

Jón Karl Einarsson stjórnandi Selkórsins útskrifaðist frá tónmenntadeild Tónlistarskólans í Reykjavík árið 1976. Hann kenndi tónmennt við Barnaskólann á Akranesi frá 1976 til 1979, er hann var ráðinn skólastjóri Tónlistarskólans þar. 1976 stofnaði hann Barnakór Akraness sem vann til verðlauna í alþjóðlegrí kórakeppni á Spáni árið 1984. Jón Karl var ráðinn skólastjóri Tónlistarskólans á Seltjarnarnesi 1985 og stjórnaði þá kór Kennaraháskólans. Jón Karl létt af störfum sem skólastjóri Tónlistarskólans árið 1996 og hefur síðan starfrækt Tónlistardeild Úrvals-Útsýnar.

Af starfsemi Listvinafélags Seltjarnarneskirkju

Listvinafélag Seltjarnarneskirkju sem nú (5. júní 2004) stendur í þriðja sinn fyrir menningarviðburði í kirkjunni var stofnað 21. janúar síðastliðinn. Er því óhætt að segja að starfsemi félagsins hafi farið af stað með krafti. Í lögum félagsins, sem samþykkt voru á stofnfundinum, segir í 2. grein að tilgangur þess sé „að efla listalíf við Seltjarnarneskirkju og eftir atvikum annars staðar þar sem fólk í sókn hennar fær notið.“

Í 3. grein laga félagsins segir að markmiðum sínum hyggist félagið ná með m.a. því að „(a) styrkja þátt fagurra lista í helgihaldi kirkjunnar; (b) gangast fyrir sem víðtækustu listalífi á sviði tónlistar, bókmennta, myndlistar, leiklistar, húsagerðarlistar o.fl.“

Á stofnfundinum var Ólafur Egilsson kjörinn formaður. Aðrir í stjórn voru kosnir Gunnlaugur A. Jónsson (varaformaður), Katrín A. Pétursdóttir (gjaldkeri) og Þórleifur Jónsson (ritari). Þá er organisti kirkjunnar sjálfkjörinn, skv. lögum félagsins, en því starfi gegnir nú Pavel Manasek í leyfi Vieru, eiginkonu sinnar. Í varastjórn voru kosin: Gunnar

Kvaran og Pálína Jónmundsdóttir. Þá voru kjörnir skoðunarmenn reikninga þeir Bjarni Garðar Guðlaugsson og Páll G. Jónsson og varaskoðunarmaður Dýri Guðmundsson.

Þegar á stofnfundinum var boðið upp á fyrsta listræna viðburð félagsins. Gunnar Kvaran lék á selló kafla úr svítu eftir J.S. Bach. Einar Már Guðmundsson rithöfundur las úr ýmsum verkum sínum og Pavel Manasek lék á orgel kirkjunnar tockötu í d-moll eftir J.S. Bach. Að lokum flutti sóknarpresturinn, sr. Sigurður Grétar Helgason, þakkarorð og bæn. Stóð þessi menningarvaka í u.p.b. klukkustund og var gerður afar góður rómur að öllu sem þar fór fram.

Annar menningarviðburðurinn sem félagið stóð fyrir í kirkjunni var sunnudaginn 21. mars. Umgjörð hans var sýning á málverkum Gunillu Möller listmálarar m.a. af slóðum Biblíunnar en myndir hennar fóru mjög vel í kirkjunni.

Sérlega áhrifamikill söngur Elísabetar Eiríksdóttur vakti mikla athygli. Söng Elísabet allmög lög tileinkuð Maríu guðsmóður eftir innlend og útlend tónskáld og endaði á Ave Maria eftir Sigvalda S. Kaldalóns. Söng hún það lag með miklum glæsi-

brag eins og yfirleitt öll löggin sem hún flutti.

Dagskráin í heild var mjög vel heppnuð. Pétur Gunnarsson, sem í ár las Passíusálma Hallgríms í útvarpi, flutti mjög fróðlegt erindi um Passíusálmana og Hallgrím og ræddi m.a. í því sambandi um kvíkmyndina The Passion of the Christ og hinn veraldlega kveðskap Hallgríms sem Pétur sagði að sýndi mjög lífsglaðan mann að baki kveðskapnum.

Magrét Helga Jóhannsdóttir, bæjarlistamaður Seltjarnarness, las nokkur ljóð og Pavel Manasek, organisti kirkjunnar, lék undir söng Elísbetar á píanó. Á sjötta tug gesta komu á þessa dagskrá og voru aðstandendur hátíðarinnar ánægðir með þá aðsókn, ekki síst í ljósi þess að um morguninn hafði verið nær full kirkja er Björn Bjarnason menntamálaráðherra prédikaði þar og lagði á nýsatárlegan hátt út af mettunarfrásögn guðspjallanna.

Með dagskránni 5. júní stendur Listvinafélagið fyrir þriðja viðburðinum í kirkjunni fyrir sumarhlé og hyggst svo taka upp þráðinn á nýjan leik í haust. Er óhætt að segja að skammt sé stórra högga á milli í menningarlífí kirkjunnar því nýlokið er í kirkjunni viðamikilli listahátíð kirkjunnar (þeirri áttundu í röðinni) undir yfirskriftinni „Jobsbók og

þjáningin“ fyrrihluta maímánaðar þar sem margvíslegir listviðburðir voru í boði og mæltust einkar vel fyrir og voru yfirleitt mjög vel sóttir.

Gunnlaugur A. Jónsson

Strandið eftir Gunnlaug Blöndal, olíá á striga.

Eigandi: KB-banki

Ávarp bankastjóra

KB banka er sönn ánægja að ganga til samstarfs við Listvinafélag Seltjarnarness um sýningu málverka frá sjó og sjósókn úr safni bankans. Með sýningunni er minnt á mikilvægan þátt í þjóðlífí okkar Íslendinga, nýtingu auðæva sjávarins í kringum landið, sem ráðið hefur svo miklu um að þjóðin lifði af erfiðar aldir -- og nú á síðari tímum hefur skapað velsæld hennar að verulegu leyti. Traustur viðgangur þessarar mikilvægu atvinnugreinar er eitt þeirra sviða sem KB banki lætur sig miklu varða. Það er von okkar að málverkin verði sýningargestum til ánægju.

Sólon R. Sigurðsson

Málverkasýningin er haldin í samstarfi við KB banka en flestar myndirnar eru fengnar að láni úr málverkasafni bankans.

Kristján Steingrímur Jónsson myndlistarmaður, professor við Listaháskóla Íslands, hefur verið til ráðgjafar um uppsetningu sýningarinnar.

Listvinafélagið færir þakki öllum þeim sem hafa lagt félaginu lið við undirbúning menningardagskrárinna og málverkasýningarinnar.

**Menningardagskrá
tileinkuð hafi og sjósókn
laugardaginn 5. júní 2004 kl. 15
í Seltjarnarneskirkju**

1. Viðstaddir boðnir velkomnir
2. Selkórinn syngur nokkur lög, stjórnandi Jón Karl Einarsson
3. Heimir Þorleifsson sagnfræðingur segir frá sjósókn Seltirninga í gegnum tíðina
4. Gunnar Guðbjörnsson óperusöngvari syngur nokkur lög, undirleikari Pavel Manasek organisti og hljómsveitarstjóri
5. Rakel Pétursdóttir safnfræðingur, deildarstjóri í Listasafni Íslands, spjallar um málverk tengd hafinu og sjósókn -- og málara þeirra
6. Málverkasýning opnuð af Stefáni Guðmunds-syni fv. skipstjóra, viðstaddir skoða sýninguna
7. Dagskrálok -- og kaffiveitingar í safnaðar-heimilinu

Miðað er við að dagskráin, sem efnt er til daginn fyrir sjómannadaginn, standi í rúma klukkustund.

Söngskrár

Selkórinn

Ég að öllum háska hlæ, ísl. þjóðlag
Úts. Hallgrímur Helgason
þjóðvísur

Fuglinn í fjörunni, e. Jón Þórarinsson
þjóðvísá

Kapri Catarina, e. Jón frá Hvanná
Úts. Sigurður Halldórsson
Davíð Stefánsson

Brimströndin heima, e. Mikis Theodorakis
Úts. Guðmundur H. Guðjónsson
Guðmundur H. Guðjónsson

Stóðum tvö í túni, ísl. þjóðlag
Úts. Hjálmar H. Ragnarsson
úr Harðar þætti

Tíminn líður trúðu mér, ísl. þjóðlag
Úts. Árni Harðarson
þjóðvísur

Heilræðavísá, e. Jón Nordal
þjóðvísá

Eg vil lofa eina þá, e. Báru Grímsdóttur
þjóðvísá

Gunnar Guðbjörnsson tenór

Í dag skein sól,
Páll Isólfsson - Davíð Stefánsson

Lognsær,
Jón Laxdal - Einar Benediktsson

Fiskiróður,
Atli Heimir Sveinsson - textahöf. ókunnur

Kveðja,
Þórarinn Guðmundsson - Bjarni Þorsteinsson

Málverk og vatnslitamyndir
eftir

Arthur Ragnarsson, Einar Baldvinsson, Eirík Smith,
Guðmund Einarsson frá Miðdal, Gunnlaug Blöndal,
Helgu Thoroddsen, Huldu Halldórsdóttur,
Jóhannes Geir, Jóhannes Jóhannesson,
Jón Reykdal, Jónas Guðmundsson,
Kjartan Guðjónsson, Louisu Matthíasdóttur,
Sigurð Kr. Árnason, Snorra Arinbjarnar,
Svein Björnsson, Veturliða Gunnarsson
og Þorvald Skúlason.

Seltirningum og öðru áhugafólki er boðið að njóta dagskrár og sýningar
-sérstaklega þeim sem stundað hafa sjó
og fjölskyldum þeirra.